

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

осъществяването на релаксираща и социализираща функция (О. Конт) [1, с. 1]. Въпреки повишаването на активността при прилагането на такива подходи, част от учителите считат, че това не допринася за постигане на конкретните образователни цели. Стремежът ми беше да споделя задачи, при които връзката с очакваните резултати от обучението се откроява ясно и да не се изискват недостъпни материали или сложно изпълнение. Част от игрите съм създавала, като съм адаптирала популярни игри в други области, за други съм откривала ресурси в интернет пространството, трети са възниквали в

процеса на търсене на адекватни за целите ми методи. Стремежът ми е бил да комбинирам двата типа игри – ориентирани към себеосъзнаване, критично мислене и творчество – и такива, които позволяват усвояването на основни знания по неконвенционален път. Използването им се е превърнало в необходима част от методите на обучение, които прилагам, което дава възможност в часовете по литература да се придобиват познания и умения в непосредствени игрови ситуации, без да се пренебрегват образователните цели.

1. Делибалтова В. Играта в образованието – известното и неизвестното / В. Делибалтова // Списание на Софийския университет за електронно обучение. – София, 2010. – № 4. – С. 1-6.
2. Дако Пиер. Фантастичните победи на модерната психология. – София : Колибри, 2015. – 654 с.
3. Василева Р. Защо да обучаваме, играейки / Р. Василева. – София: Фабер, 2002. – 171 с.
4. Колев Й. История на педагогиката и българското образование / Й. Колев, В. Атанасова, Н. Витанова. – Шумен, 2005. – 350 с.
5. Короткова Н. А. Современные исследования детской игры / Н.А. Короткова. – [Електронний ресурс]. – Режим достępu: <http://www.voppsy.ru/issues/1985/852/852163.htm>

ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ МЕДІА-ЗАСОБІВ НА ПСИХОЛОГІЧНІ МЕЖІ ОСОБИСТОСТІ: ДЕЯКІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОПЕДЕВТИКИ

Антоніна Кічук

к.психол.н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Психологічні межі особистості – феномен, який нині осмислюється у різних ракурсах – у сенсі «Я-концепції» як усвідомлення відмежування власного «Я» від інших та його границі; у зв'язку із намаганням окреслити суто фізичну площину меж людини, що обмежена фізичним тілом; в аспекті конкретизації наявності меж довіри – психологічної відстані, на яку людина готова допустити іншу людину в залежності від соціальних ситуацій (у цьому відношенні йдеться й про особистісні «захисні границі»). Дослідники розрізняють здебільшого такий різновид психологічних границь: визначальні і захисні.

Перший різновид репрезентує характер цінностей особистості, соціальні настанови та норми, а, відтак, – слугує основою особливої властивості – ідентифікації. Останню сучасні психологи трактують по-різному. Наприклад, у когнітивній психології (зокрема, за теорією Л.Фестінгера, когніціями є те, що суб'єкт знає про себе, свою поведінку і своє оточення), ідентифікація трактується «як розпізнавання чогось або когось, встановлення тотожності певного об'єкта з іншими об'єктами» [3, с. 149]. Цікавим видається тлумачення ідентифікації з точки зору психоаналіза, засновником якого є З. Фрейд, а сучасне осмислення базових ідей про трьохшаровий структурний склад

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

моделі особистості (свідомий, напівсвідомий, несвідомий) чи не найсистемно представлено у науковому доробку Н.Чепелевої [4, с. 183]; ідентифікацію витлумачено в якості одного з механізмів захисту особистості, зміст якого полягає у несвідомому уподібненні себе іншому об'єкту – саме того, що викликає негативні переживання.

Встановлення психологічних границь додає особистості комфортності і гармонійності. Сучасні дослідники цього феномену (Д. Бескова, О. Григор'єва, Т. Курилюк, О. Тхостов та ін.) здебільшого єдині у правомірності розуміти психологічні границі, з одного боку, як те, що слугує певною «домовленістю із оточуючими» і відноситься до стійких, і, водночас залежного від народження особистісного новоутворення, а з іншого – тією властивістю, яка у разі порушення обумовлює стан особистості, пов'язаний із втратою нею комфортності. Деякі дослідники (зокрема, Н. Браун) вивчаючи своєрідність вияву психологічних меж особистості у різних сферах життєдіяльності (емоційно-вольова, приватна, виробнича тощо) стверджують про важливість для особистості бути здатною в будь-яких життєвих ситуаціях розуміти де завершується «твое», яке виокремлює тебе (твое «Я») від інших; у випадку ж, коли наявний низький ступінь такої здатності, то розвивається в особистості особливий стан – апатичної депресії. Навіть склалась дослідницька позиція (О. Григор'єва, А. Драпака), що дозволяє пояснити, як «працюють» психологічні межі особистості під впливом низки встановлених законів, а саме: обмеження (відмова) від спілкування з тими людьми, яких ти не поважаєш; закон відповідальності, який визначає, що зміст (почуття, думки, намагання тощо) психологічних меж усього, за що саме особистість «несе відповідальність»; закон поваги не лише до власних психологічних меж, а й адекватної особистісної властивості іншого; закон «неправдивої мотивації», коли варто усвідомлювати, що

психіка спроможна «віднаходити» причини, чому не можна вибудовувати психологічні межі (типу «якщо я буду говорити людині «ні», то вона не буде зі мною спілкуватися»); закон активності, що вимагає від особистості постійної наполегливої праці над саморозвитком такого особистісного новоутворення, яким і виступають психологічні межі та ін.

Для характеристики такого явища, яким постають психологічні межі, у науковій літературі зустрічаються різні маркери – «розмиті межі», «здоровий психологічний кордон особистості» тощо. Близькими до зазначеного особистісного новоутворення психологи називають «психологічну дистанцію» (З. Бескова, О. Тхостов), «психологічний простір» (С. Нартова-Бочавер). Щодо останнього, то дослідники вважають першопричиною цього явища природне намагання особистості «об'єктивізувати» свій «суб'єктивний світ» через уподібнення його об'єктивному світу [2].

Отже важливим аспектом психологічного здоров'я особистості правомірно вважати сформованість свого «Я», однією з одиниць якого й виступають сформовані «психологічні межі»; у випадку, коли їх особистість свідомо руйнує заради іншої людини й втрачається така особистісна властивість, якою постають психологічні межі, а, відтак, «розмивається» власне «Я» (тобто відносно стійка система уявлень самої особистості про себе).

Вочевидь перед пересічною людиною постає двоєдине завдання: збереження гармонійності між самістю (за К.-Г.Юнгом) і соціумом. А це особливо складно для особистості в юнацькому віці, а ще й з огляду на вибір нею соціономічного типу професій (тобто за Климовим, «людина – людина»). Окреслене переконливо доведено прикладним дослідженням, де означене психологічне утворення виступало базовим для розробки теоретичної моделі та створеного й апробованого стандартизованого опитувальника «Дослідження рівня

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

сформованості психологічних меж особистості», а виборку склали студенти-психологи [1].

Вищезазначене сприяло розширенню психологічного знання про феноменологію психологічного простору особистості, зокрема, студентського вікового періоду та розширює межі та актуалізує такий аспект дослідження: впливовість сучасних медіа на окреслене особистісне новоутворення.

Як відомо, термін «медіа» (з лат. – засіб, посередник) стрімко увійшов у науковий обіг вже на початку ХХ ст. і набув не лише статусності феномена масової культури, а й провідного джерела масової комунікації. Так, отримані нами емпіричні дані у зазначеному ракурсі повністю збігаються із висновками інших дослідників (зокрема, А. Бриггз, М. Жижина, П. Коблі): нині вже утворилася система культурно-інформаційних монополій, що виступають головним джерелом відомостей, які майстерно формують ціннісно-мотиваційну сферу особистості та пропонують їй розроблену віртуальну реальність. Учені (Д. Белл, В. Михалкович, К. Леві-Стосс, А. Якимович та ін.) єдині у визнанні, з одного боку, впливовості мас-медіа на сучасні тенденції щодо дифузії цінностей особистості та розмиванні її психологічних меж, а, з іншого – актуалізації проблемного поля медіапсихології, де загострюється потреба у технологіях розвитку таких особистісних якостей як медіаграмотність, медіаосвіта, медіакомпетентність. За нашими даними, перше рангове місце сучасне студентство надає такому складникові медіасередовища як Інтернет. Нині навіть утвердилось поняття «соціально-цифрове покоління»: за даними Інтернет асоціації України, світовою системою комп'ютерних комунікацій в українському соціумі постійно користуються 58% населення, з-поміж яких домінують особи до 30 років. Водночас не втрачає актуальності твердження С.Л. Рубінштейна про те, що «зовнішні умови впливають на розвиток особистості

опосередковано через внутрішні суб'єктні умови, які формує сам індивід» [6, с. 251].

Отже, виключної гостроти набуває розробка і конструктивне впровадження, зокрема, у сучасну вищу школу, сукупності технологій формування здорового психологічного клімату, яка набуває пропедевтичне значення по відношенню до здебільше деструктивного впливу медіа-засобів на розвиток і становлення «Я-концепції» студентів, однією із параметрів якої визнано «здоровий психологічний кордон особистості».

Зазначене набуває особливої значущості принаймні через, по-перше, деталізацію психологічної сутності поняття «здоровий психологічний клімат» саме в закладах освіти [5, с. 26]. А, по-друге, через висновки науковців (зокрема, П. Вінтерхофф-Шпук) відносно доцільності вже навіть виокремлювати спеціалізації (психологія медіавиробництва та психологія медіасприйняття) у сучасній медіапсихології в аспекті вивчення видів девіацій та адикцій, пов'язаних із появою нових інформаційних технологій.

Саморефлексія досвіду запровадження підходу до пропедевтики деструктивного впливу медіа-засобів на усталеність психологічних меж студентства дозволяє констатувати: конструктивною є діяльність соціально-психологічної служби у закладі вищої освіти. Як переконує практика, така соціальна інституція спроможна своєчасно і систематично вивчати процеси, що відбуваються в освітньому середовищі сучасного закладу вищої освіти, надавати компетентну допомогу, націлену на зміцнення психологічного здоров'я майбутніх фахівців через реалізацію специфічних функцій (діагностика, корекція, реабілітація, профілактика, прогностика, проектування).

Перспективи подальших наукових досліджень ми пов'язуємо із поглибленням психологічних уявлень про роль психологічної служби у запобіганні соціальної відстані між студентством і

соціумом, що динамічно розвивається під впливом сучасних засобів мас-медіа.

1. Гривор'єва О.В. Сформованість психологічних меж особистості студентів-психологів / О.В. Гривор'єва // Психологічні перспективи. – 2007. – Вип.9. – С.55-62.
2. Нартова-Бочавер С.К. Понятие «психологическое пространство личности» обоснование и прикладное значение / С.К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 2003. – Т.24. – №6. – С. 27-36.
3. Психологічна енциклопедія / авт.-упор. О.М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
4. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
5. Рашковська І. Здоровий психологічний клімат у школі: теоретичні аспекти формування / І. Рашковська // Психологія. – 2018. – № 13-14. – С. 26-31.
6. Рубінштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубінштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТВА

Надія Кічук

д. пед. наук, професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Актуальність осмислення проблеми розвитку у майбутніх фахівців, зокрема, освітньої сфери, саме критичного мислення вже на основному етапі їхньої професійної підготовки – в умовах закладу вищої освіти, обумовлена низкою обставин.

По-перше, реаліями сьогодення щодо домінування інтегративного соціокультурного знання у становленні сучасної успішної людини в усіх сферах її життєдіяльності; не є винятком і професійна кар'єра, і абрис конкурентоздатності фахівця на ринку праці. А саме критичне мислення, як особистісна властивість, дозволяє врахувати наявну тенденцію загального інтеграційного і глобалізаційного процесу сучасного світу. Встановлено, що процеси інтеграції стосуються знань про людину і суспільство, суспільство і природу, технології діяльності сучасної людини та соціально-економічних і науково-технічних систем у цілому; систем управління функціонуванням і розвитком як галузей діяльності сучасної людини, так і їхніх складових [1, с. 31]. Відтак, актуалізується критичний погляд на явища природи, громадського життя й

людської психіки, тобто всього того, що складає кругозір сучасної особистості і становить базу аналітичного підходу в період надзвичайно стрімкого поновлення знань і гнучкої динаміки технологій.

Принагідно зазначимо, що вищезазначене зумовило підвищений інтерес науковців до нового тренду в світі – STEM. Початки цього освітнього напрямку пов'язані із американською практикою інтеграції в єдину схему навчання природничих наук, технологій, математики та інженерії; вона була започаткована у 1990-х роках. Стосовно вітчизняних реалій, то, з метою вдосконалення економічного та інноваційного розвитку українського соціуму, з 2015 року запроваджено таку програму навчання, що готує учнів до успішного працевлаштування (архітектор віртуальної реальності, нано-медик, робототехнік, інженер 3D-друку, оператор дронів). А це вимагає від спеціалістів більш технічно складних навичок (зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять, здатності розв'язувати складні інженерні задачі, працювати в команді, виявляючи